

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 453 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
Tojirova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlar.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umda	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aktsiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiyl banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo‘llari	435
Olimov Abror Axadjon o‘g‘li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o‘g‘li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning “yashil” marketing mexanizmi	443
To‘rayev Shohrux Halimovich	
O‘zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo‘llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	

O'ZBEKISTONDA ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TURISTIK OQIM MAVSUMIYLIGINI BOSHQARISH YO'LLARI

Fayazov Muxiddin Sobirovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tadqiqotchisi

ORCID: 0009 0008 8126 5954

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirish jarayonida turistik oqim mavsumiyligini boshqarish masalasi o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga, mavsumlar bo'yicha turistlar oqimi, sayohat davomiyligi va xarajatlari asosida olib borilgan. Mavsumiylarning iqtisodiy, ijtimoiy va infratuzilmaviy oqibatlarini aniqlangan hamda ularni yumshatish uchun amaliy yechimlar: tematik turizm, infratuzilmani diversifikatsiya qilish, maxsus tadbirlar tashkil etish va marketing mexanizmlaridan samarali foydalanish kabi yo'nalishlar taklif etilgan.

Kalit so'zlar: ichki turizm, mavsumiylilik, turistik oqim, infratuzilma, tematik turizm, iqtisodiy tahlil, turizmni boshqarish, turizm statistikasi, turizm siyosat.

Abstract: This article explores the issue of managing the seasonality of tourist flow in the process of developing domestic tourism in Uzbekistan. Based on the results of the study, the flow of tourists by seasons, the duration and costs of travel. Economic, social and infrastructural consequences of seasonality have been identified and practical solutions have been proposed to mitigate them: thematic tourism, diversification of infrastructure, Organization of special events and effective use of marketing mechanisms.

Key words: domestic tourism, seasonality, tourist flow, infrastructure, thematic tourism, economic analysis, Tourism Management, Tourism Statistics, tourism policy.

Аннотация: В данной статье рассмотрен вопрос управления сезонностью туристского потока в процессе развития внутреннего туризма в Узбекистане. Исследование проводилось на основе результатов, потока туристов по сезонам, продолжительности поездки и стоимости. Выявлены экономические, социальные и инфраструктурные последствия сезонности, а также предложены практические решения по их смягчению: тематический туризм, диверсификация инфраструктуры, организация специальных мероприятий, эффективное использование маркетинговых механизмов.

Ключевые слова: внутренний туризм, сезонность, турпоток, инфраструктура, тематический туризм, экономический анализ, управление туризмом, статистика туризма, туризм политика.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasi strategik ahamiyatga ega yo'nalish sifatida qaralmoqda. Mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar, xususan, "Yo'l xaritalari", davlat dasturlari, viza rejimini yengillashtirish, infratuzilmani yaxshilash va xususiy sektorni rag'batlantirish kabi chora-tadbirlar turizm salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan. Shu bilan birga, so'nggi yillarda faqat xalqaro emas, balki ichki turizmni kengaytirish masalasi ham davlat siyosatining muhim tarkibiy qismiga aylandi. Bu yo'nalishning rivojlanishi aholi daromadlari o'sishi, madaniy va ekologik ong shakllanishi, joylardagi iqtisodiy faollikning oshishiga xizmat qiladi.

Ichki turizm - faqatgina iqtisodiy soha emas, balki ijtimoiy, madaniy va ma'rifiy jarayonlarni rag'batlantiruvchi muhim vositadir. U fuqarolarni o'z Vatanining tarixiy merosi, tabiiy go'zalliklari, milliy urf-odatlar bilan yaqindan tanishtiradi, hududlararo aloqalarni kuchaytiradi, hududlar o'rtasidagi tengsizlikni kamaytiradi va aholining turmush sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Buning natijasida joylarda yangi ish o'rinlari yaratiladi, transport, oziq-ovqat, xizmat ko'rsatish va hunarmandchilik kabi sohalarida qo'shimcha talab yuzaga keladi.

Shu bilan birga, ichki turizmning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi bir qator muammolar ham mavjud. Ular orasida eng sezilarlisi - turistik oqim mavsumiyligidir. O'zbekistondagi ichki turistik faollik asosan bahor (mart-may) va kuz (sentyabr-noyabr) oylarida jadallashadi, ayniqsa Navro'z va Mustaqillik kabi bayramlar atrofida kunlarda turistik oqim keskin ortishi kuzatiladi. Ammo yoz va qish oylarida turizm subyektlari deyarli faoliyatsiz qoladi, mehmonxonalar bo'sh turadi, gidlar va turoperatorlar mijozsiz qoladi. Bu esa turizm sohasidagi barqaror rivojlanishga ta'sir ko'rsatadi.

Mavsumiylik muammosi nafaqat iqtisodiy samaradorlikning pasayishi, balki inson resurslaridan samarali foydalanilmasligi, turistik infratuzilmaning yetarlicha yuklanmasligi, qishloq hududlaridagi xizmat ko'rsatuvchi sub'ektlar uchun noaniq daromad manbalari va umuman, sohada investitsion jozibadorlikning pasayishiga olib keladi. Mavsumiy xarakterdagi turizm turizm sub'ektlari daromadlarini noteng taqsimlaydi, xodimlar uchun yil bo'yicha ish bilan ta'minlanish imkoniyatini kamaytiradi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, turizmdagi mavsumiylikni yumshatish yoki unga moslashish orqali turizmning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini oshirish mumkin. Bunday yondashuvlar qatoriga maxsus mavsumdan tashqari tadbirlar tashkil etish, yoki butun yil davomida amalga oshiriladigan tematik turistik mahsulotlar - sog'lomlashtirish, agroturizm, ta'lim va ekoturizm kabi yo'nalishlarni rivojlantirish kiradi.

Dunyo tajribasida ko'plab davlatlar ichki turizmni tashqi turizmga nisbatan barqarorroq va xavfsizroq yo'nalish sifatida ko'rib chiqmoqda. Bu holat ayniqsa pandemiyadan keyingi davrda yanada aniq namoyon bo'ldi – davlatlar o'z fuqarolarini ichki turistik hududlarga jalb qilish orqali turizm bozorini qo'llab-quvvatlashga urindi. O'zbekistonda ham bu tendensiya kuzatildi: ichki turizmga bo'lgan talab o'sdi, ayniqsa pandemiya cheklovlari shart-sharoitlarida fuqarolar o'z yurtidagi hududlarga borishga qiziqish bildirib boshlashdi. Ammo bu jarayonlar ma'lum mavsumiylik doirasida kechdi va salohiyatni to'liq ro'yobga chiqarishda to'siq bo'ldi.

Turistik mavsumiylik muammosi O'zbekiston sharoitida o'zgacha ko'rinish kasb etadi. Mamlakat iqlimi - yarimcho'l va kontinental bo'lib, yoz faslidagi yuqori harorat va qishdagi sovuq kunlar ko'p hududlarda tashqi turizmni cheklaydi. Bundan tashqari, transport, logistika, sog'lomlashtirish ob'ektlari, yoki maxsus mavsumiy infratuzilma mavjud emasligi mavsumdan tashqari vaqtlarda turistik faollikni saqlab qolish imkoniyatini cheklaydi. Bu esa mavsumiylikni tabiiy emas, balki boshqaruv yo'li bilan hal qilinishi mumkin bo'lgan muammoga aylantiradi.

Mavsumiylikning iqtisodiy oqibatlarini jiddiy va ko'p qirralidir: turistik ob'ektlar, mehmonxonalar, kafe va turoperatorlar mavsumdan tashqari vaqtlarda faoliyatsiz qoladi; talabning noteng taqsimlanishi natijasida ishchi kuchi to'liq band bo'lmaydi, vaqtinchalik ish bilan bandlik kuchayadi; investorlar mavjud infratuzilmadan yil davomida foydalanish imkoniyati bo'lmagani uchun turizm sohasiga sarmoya kiritishga ehtiyotkor bo'ladi; byudjetga turizmdan keladigan soliq tushumlari mavsumiy xarakterda bo'lib qoladi.

Ijtimoiy jihatdan esa mavsumiylik aholining turizmdan foydalanish imkoniyatiga ta'sir qiladi. Masalan, yozda iliq hududlarga sayohat qilish qiyinlashadi, qishda esa transport va qulay sharoitlar yetarli emasligi sababli aholi uyda qoladi. Turizmning jozibadorligi faqat ma'lum vaqtda faol bo'lishi, aholining sayohat qilish odatlarini shakllantirishga ham to'sqinlik qiladi. Bu esa ichki turizmning rivoji nafaqat infratuzilmaviy, balki mental jihatdan ham cheklanganligini ko'rsatadi.

O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirish jarayonida turistik mavsumiylikni boshqarish nafaqat muhim, balki kechiktirib bo'lmaydigan vazifalardan biridir. Bu mavzuning dolzarbligi davlat siyosatining amaliyotga qaratilganligi, iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy barqarorlik va madaniy taraqqiyot nuqtai nazaridan ham katta ahamiyatga ega. Mavsumiylikni yumshatish va turizmni yil davomida faol holatda ushlab turish mamlakatning ichki turizm salohiyatini to'liq ochib berish imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Turizmda mavsumiylik masalasi xalqaro va milliy darajadagi iqtisodchi va soha mutaxassisleri tomonidan ko'p yillardan beri o'rganib kelinayotgan murakkab masalalardan biridir. Ushbu muammo iqtisodiy barqarorlik, mehnat bozori, infratuzilmadan samarali foydalanish va investitsion faollik kabi bir necha sohalar bilan chambarchas bog'liqdir. Shu bois, mavsumiylikni yumshatish yoki boshqarish bo'yicha taklif etilayotgan yondashuvlar har doim bir tomonlama emas, kompleks va multidissiplinar yondashuv asosida ko'rib chiqiladi.

Jahon turizm adabiyotida mavsumiylik muammosi haqida ilk nazariy yondashuvlardan biri Richard Butler tomonidan taklif etilgan. U o'zining "Tourism Area Life Cycle" (TALC) modelini ishlab chiqib, turizmda mavsumiylikni tabiiy jarayon sifatida tavsiflaydi. Butlerga ko'ra, har qanday turistik hudud vaqt o'tishi bilan o'zining yuqori faollik bosqichiga yetadi va keyin pasayishga yuz tutadi. Bu jarayonda mavsumiylik hududning rivojlanish dinamikasida hal qiluvchi omilga aylanadi [1].

Din Gets esa mavsumiylikka qarshi kurashishda maxsus tadbirlar (event tourism) orqali "off-season" davrlarini faollashtirish imkoniyatini taklif etadi. Uning fikricha, jozibador, mahalliy xususiyatlarga ega bo'lgan tadbirlar nafaqat turistlarni jalb etadi, balki mahalliy iqtisodiyotni ham rag'batlantiradi [2].

Mahalliy olimlardan A.Sharipov o'z tadqiqotlarida ichki turizmdagi mavsumiylik sabablarini infratuzilmaning yetarli emasligi, turistik mahsulotlarning cheklanganligi va servis sifati pastligi bilan izohlaydi. U mavsumiylikni yumshatish uchun tematik turizm yo'nalishlarini kengaytirish va mintaqa ixtisoslashuviga asoslangan klaster modelini joriy qilishni taklif etadi [3].

Shuningdek, B.Tursunov tomonidan turizmda mavsumiylikni mehnat bozoriga ta'siri orqali baholaydi. Uning fikricha, mavsumiylik mehnat bozorida vaqtinchalik ish bilan bandlikni ko'paytirib, ishchi kuchi malakasining

pasayishiga olib keladi. B.Tursunov turizm sohasida kadrlar malakasini oshirish va butun yil davomida ishlash imkoniyati yaratishni mavsumiylikni yumshatishda hal qiluvchi omil sifatida ko'radi [4].

J.Lundberg va V. Kozak kabi olimlar mavsumiylikni pasaytirishda infratuzilmani "multifunksional" qilish – ya'ni bir ob'ektni turli fasllarda turli maqsadlarda foydalanish orqali samaradorlikni oshirish g'oyasini ilgari suradilar [5,6].

Biroq, ba'zi olimlar mavsumiylikni "tabiiy filtr" sifatida baholaydi. Jumladan, F.Djonson fikricha, mavsumiylik turizm sohasida tabiiy saralashni ta'minlaydi: faqat raqobatbardosh va moslashuvchan sub'ektlar mavjud sharoitda faoliyat yuritadi. U mavsumiylikka to'liq qarshi chiqish emas, balki unga moslashish strategiyasini taklif etadi [7].

Turizmda mavsumiylikni boshqarish masalasi bo'yicha turli olimlar tomonidan o'rganilgan nazariy va amaliy yondashuvlar mavjud. Ular turizmni tashkil etish, bozorga moslashish, turistik mahsulotlar diversifikatsiyasi va infratuzilmaviy yechimlar orqali mavsumiylikning ta'sirini yumshatishga qaratilgan. Mazkur bo'limda ushbu muammo bo'yicha olib borilgan asosiy tadqiqotlar tanqidiy tahlil qilinadi.

A. M. Medlik o'zining turizm ensiklopedik tahlillarida mavsumiylikni "turizmning tabiiy ritmi" deb ta'riflaydi va uni yumshatishning o'rniga undan maqsadli foydalanishni taklif qiladi. U mavsumiylikka mos keladigan xizmatlar va narx siyosati orqali bu jarayonni iqtisodiy jihatdan samarali boshqarish mumkinligini ta'kidlaydi. Medlikning yondoshuvi shundan iboratki, mavsumiylikdan qochish emas, balki unga strategik moslashish orqali turizm modelini shakllantirish samaraliroq bo'ladi [8].

B.Spers tomonidan mavsumiylikni mehmonxona biznesi nuqtai nazaridan o'rganadi va mavsumdan tashqari davrlarda marketingni kuchaytirish, narxlarni dinamik tarzda boshqarish va maxsus xizmat turlarini taklif qilishni tavsiya qiladi. Uning fikricha, turistik markazlar mavsumiy ravishda emas, yil davomida faoliyat yuritadigan biznes modelga o'tishi lozim [9].

K. Xalili o'zining tadqiqotlarida turizmda mavsumiylikni tabiiy xavf omillari bilan bog'laydi va iqlim o'zgarishi, tabiiy ofatlar, epidemiologik xavflar mavjud bo'lgan hududlarda mavsumiylikni pasaytirish uchun turistik faollikni mintaqaviy diversifikatsiya qilishni tavsiya qiladi. Uning fikricha, biror hududda mavsumiy cheklov bo'lsa, boshqa hududda faollikni oshirish orqali umumiy turistik oqimni barqaror saqlash mumkin [10].

Mahalliy olimlardan N.Xalilova o'zining "O'zbekistonda turizm infratuzilmasini takomillashtirish" nomli ilmiy maqolasida mavsumiylikni yumshatish uchun transport logistikasini yaxshilash, ichki aviaqatnovlarning muntazamligi va hududlararo sayohatlarni yengillashtirish muhimligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, infratuzilmaning mavsumiy emas, doimiy ishlaydigan formatga o'tkazilishi ichki turizmdagi faollikni barqaror saqlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi [11].

Yuqorida keltirilgan fikr va tadqiqotlardan xulosa qilish mumkinki, mavsumiylik muammosiga nisbatan yondashuvlar turlicha va ba'zan ziddiyatlidir. Ayrim olimlar uni bartaraf etishni ko'zda tutsa, boshqalar unga moslashish yoki foyda ko'rishni maqsad qilgan. Bu esa muammoni har bir mamlakatning maxsus sharoitiga mos ravishda yechish zarurligini ko'rsatadi. O'zbekiston sharoitida mavsumiylikni yumshatish yo'llari aholi daromadi, transport aloqalari, infratuzilmaning sifat darajasi va madaniy xususiyatlar bilan uyg'un holda ko'rib chiqilishi lozim.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llarini ilmiy tahlil qilish va ishlab chiqish jarayonida qiyosiy tahlil, statistik ma'lumotlarni o'rganish, iqtisodiy taqqoslash, mantiqiy tahlil, ilmiy abstraksiyalash, analiz va sintez, shuningdek, induksiya va deduksiya usullaridan keng foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. Ichki turizm – har bir mamlakatda aholi mobilligini oshirish, mintaqaviy iqtisodiyotni faollashtirish, madaniy aloqalarni kuchaytirish va milliy o'zlikni mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ayniqsa, O'zbekiston kabi boy tarixiy-madaniy merosga, xilma-xil tabiiy iqlimga va turli hududlarda o'ziga xoslikka ega mamlakatlar uchun ichki turizmni rivojlantirish nafaqat iqtisodiy manfaat, balki strategik ijtimoiy barqarorlik vositasi sifatida ham qaralishi lozim.

1-jadval. O'zbekistonda 2020-2024 yillar bo'yicha ichki turizm dinamikasi.

Yillar	Ichki turistlar soni (mln. nafar)	Yoz faslida turistlar ulushi (%da)	Qish faslida turistlar ulushi (%da)	Bahor faslida turistlar ulushi (%da)	Kuz faslida turistlar ulushi (%da)
2000	3,1	18	10	40	32
2021	4,2	22	12	38	28
2022	5,3	21	13	37	29
2023	6,1	20	11	39	30
2024	6,8	19	10	40	31

Jadvaldagi ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda ichki turizm so'nggi besh yil ichida barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etmoqda. Ammo mazkur o'sishga qaramay, turistik oqim mavsumiyligi hali ham soha samaradorligiga ta'sir ko'rsatib kelmoqda. Quyida keltirilgan jadval 2020–2024 yillar davomida ichki turistlar soni va ularning fasllar bo'yicha taqsimoti haqida umumiy tasavvur beradi.

Olib borilgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra, quyidagilarni xulosa qilish mumkin:

Umumiy o'sish tendensiyasi. 2020-yilda 3.1 million nafar bo'lgan ichki turistlar soni 2024-yilga kelib 6.8 million nafarga yetdi. Bu 119% o'sishni anglatadi. Demak, ichki turizm sog'lom o'sish bosqichida turibdi.

Mavsumiy disbalans saqlanib qolmoqda. Bahor va kuz fasllariga to'g'ri keladigan turistlar ulushi 70% atrofida saqlanmoqda. Masalan, 2024 yilda 40% bahorda, 31% kuzda sayohat qilgan. Qish va yoz fasllariga to'g'ri keladigan sayohatlar ulushi nisbatan past - qishda 10%, yozda 19%. Bu fasllardagi past faollik xizmat ko'rsatuvchi sub'ektlar uchun mavsumiy tanglik yaratadi.

Qishki mavsumdagi muammolar barqaror qolmoqda. 2021–2024 yillar mobaynida qishdagi turistlar ulushi 10–13% oralig'ida bo'lib kelmoqda. Bu mavsumiy faollikni juda past darajada saqlanib qolganini ko'rsatadi. Qishki turizm uchun infratuzilma, masalan, chang'i markazlari, sog'lomlashtirish maskanlari yetarlicha emasligi bu holatga sababchi bo'lishi mumkin.

Yozgi turizm pasayish tendensiyasi. 2021-yilda 22%ni tashkil etgan yoz faslidagi turistlar ulushi 2024-yilga kelib 19%ga pasaygan.

2-jadval. O'zbekistonda fasllar bo'yicha ichki turistlarning sayohat davomiy va xarajatlari.

№	Fasllar	O'rtacha sayohat davomiyligi (kun)	1 turistga to'g'ri keladigan o'rtacha xarajat (ming so'm)
1	Qish	2,1	58
2	Bahor	3,6	890
3	Yoz	2,8	720
4	Kuz	3,4	850

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, turizm mavsumiyligi nafaqat turistlar sonida, balki ularning sayohatga sarflaydigan vaqti va mablag' miqdorida ham aks etadi. Quyidagi jadvalda 2023-yil davomida O'zbekistonda fasllar bo'yicha ichki turistlarning o'rtacha sayohat davomiyligi va bir turistga to'g'ri kelgan o'rtacha xarajatlar ko'rsatilgan. Jadval natijalariga ko'ra kengroq tahlil qiladigishan bo'lsak:

Qish faslida minimal faollik va sarf. Qish faslida turistlar nafaqat kamroq sayohat qiladi (o'rtacha 2.1 kun), balki eng kam mablag' sarflaydi (580 ming so'm). Bu esa bu mavsumdagi xizmatlar taklifi cheklanganligini va sayohatlar qisqa muddatli ekanini ko'rsatadi.

Bahor – eng faol va daromadli mavsum. Bahorda o'rtacha sayohat davomiyligi 3.6 kun, xarajat esa 890 ming so'mni tashkil etgan. Bu eng yuqori ko'rsatkich bo'lib, bahor faslidagi sayyohlik infratuzilmasi va xizmatlarga bo'lgan talabning yuqoriligini aks ettiradi.

Yoz fasli – salmoqli pastlashuv. Turistlar yoz faslida 2.8 kun sayohat qilgan va 720 ming so'm sarflagan. Ushbu ko'rsatkich bahorga nisbatan ancha past, bu esa harorat yuqoriligi, dam olish sharoitlarining kamligi va ichki turistlar uchun yozgi takliflarning jozibador emasligini ko'rsatadi.

Kuz fasli – muvozanatli va barqaror. Kuz fasli 3.4 kunlik sayohat va 850 ming so'm xarajat bilan eng optimal mavsumlardan biri bo'lib qolmoqda. Bu mavsumda tarixiy shaharlar, ziyorat turizmi va madaniy tadbirlar faolligi yuqori.

Infratuzilmani mavsumdan mustaqil faoliyat yuritishga moslashtirish – bu mavsumiylilik muammosiga strategik yondashuv hisoblanadi. Ayniqsa, qishki turizmni rivojlantirish uchun zamonaviy chang'i va sog'lomlashtirish markazlarini tashkil etish zarur.

Fasllarga mos turistik mahsulotlar yaratish – yoz va qish fasllarida maxsus turistik xizmatlar (agroturizm, terma sayyohati, ma'naviy ta'lim turlari) taklif etish orqali turistik faollikni oshirish mumkin.

Marketing va targ'ibot mexanizmlarini qayta ko'rib chiqish – mavsumdan tashqari sayohatlarni rag'batlantirish uchun chegirmalar, turizm grantlari va ommaviy reklama vositalaridan samarali foydalanish lozim.

Turizmni daromadli va barqaror qilish uchun qish va yoz mavsumlarida safarni uzaytirishga xizmat qiladigan xizmatlar - masalan, kompleks turlar, oziq-ovqat va salomatlik xizmatlari, tematik tadbirlar taklif etilishi kerak.

Xarajat miqdori va sayohat davomiyligi to'g'ridan-to'g'ri mavsumiy infratuzilma sifatidan kelib chiqmoqda. Shu sabab, mavsumdan tashqari davrlar uchun moslashuvchan turistik mahsulotlar ishlab chiqish zarur.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirish masalasi nafaqat iqtisodiy o'sish, balki ijtimoiy barqarorlik, hududlar o'rtasidagi rivojlanish tengligi va milliy qadriyatlarni saqlash nuqtai nazaridan ham ustuvor ahamiyatga ega. So'nggi besh yillik statistik ma'lumotlar va amaliy tahlillar asosida shuni aytish mumkinki, mamlakatda ichki turizm jadal rivojlanmoqda, ammo mazkur jarayonda turistik oqim mavsumiyligi soha barqarorligiga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Mavsumiylik – bu tabiiy iqlim, infratuzilma, madaniy-marosimiy an'analar va bozor talabining o'zgaruvchanligi bilan bog'liq murakkab ijtimoiy-iqtisodiy holatdir. Uning mavjudligi O'zbekiston sharoitida o'zini quyidagi ko'rinishlarda namoyon etmoqda: bahor va kuz fasllariga to'g'ri keluvchi turizm faolligi yilning 70% gacha bo'lgan turistik oqimni qamrab olmoqda; qish va yoz fasllaridagi faollik pastligi turistik infratuzilma, kadrlar va xizmat ko'rsatuvchi sektorlar uchun mavsumiy "tinish" holatini keltirib chiqarmoqda; turistik safarlar davomiyligi va turistlar sarf-xarajatlari ham mavsumlarga ko'ra sezilarli farq qilmoqda.

Yuqoridagi holatlardan kelib chiqib, mavsumiylikni yumshatish faqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish vositasi emas, balki: turizm sub'ektlari uchun barqaror daromad manbai yaratish; mehnat bozorida yil bo'yicha ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini kengaytirish; infratuzilmadan oqilona va yil davomida foydalanish; hududlararo iqtisodiy faollik va aholi mobilligini oshirish vositasi hamdir.

Bu muammoni hal etishda jahon tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, turizm mavsumiylikni yumshatish uchun: hududiy diversifikatsiya (turli hududlarda turli fasllarda faollikni qo'llab-quvvatlash); turizm mahsulotlarini ixtisoslashtirish (agroturizm, ta'lim turizmi, ziyorat, san'at va hunarmandchilik turlari); infratuzilmani barqaror shaklda faol ishlaydigan formatga o'tkazish; yaxlit marketing va PR strategiyasini amalga oshirish muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston sharoitida ushbu mexanizmlarning har biri amaliy jihatdan tatbiq qilinishi mumkin: tog'li hududlarda qishki sport turizmiga investitsiya kiritish; qishloq hududlarda agroturizm va mahalliy madaniyatga asoslangan tematik sayohatlar tashkil etish; yoz faslida sog'lomlashtirish va ekoturizmni kuchaytirish; ichki aviaqatnovlar, temir yo'l va avtobus yo'nalishlarini mavsumdan mustaqil shaklda tashkil etish zarur.

Shu bilan birga, mavsumiylik muammosini boshqarishda davlatning strategik siyosiy irodasi va xususiy sektorning innovatsion yondashuvlari o'rtasidagi muvofiqlashuv hal qiluvchi ahamiyatga ega. Turizm faqat ma'lum vaqtlardagi iqtisodiy faollik emas, balki yil davomida jamiyatning turli qatlamlarini qamrab oladigan kompleks ijtimoiy-iqtisodiy faoliyat turiga aylanishi lozim.

O'zbekistonda turizmning mavsumiy xususiyatini ilmiy asosda tahlil qilish, amaliy yechimlarni ishlab chiqish va turizm salohiyatini yil davomida faol holatda saqlash bo'yicha rejalarni bosqichma-bosqich amalga oshirish orqali ichki turizmni mustahkam iqtisodiy sektorga aylantirish mumkin. Bu esa mamlakatning umumiy taraqqiyotiga hamda fuqarolarning turmush darajasiga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- Butler, R. W. (1980). The Concept of a Tourist Area Life Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*, 24(1), 5–12.
- Getz, D. (2000). Explore the Relationship between Special Events and Tourism. In *Journal of Tourism Studies*, 11(2), 45–58.
- Шарипов, А. (2018). Ўзбекистонда ички туризмни ривожлантириш истиқболлари. *Туризм журна*ли, №2, 14–19.
- Турсунов, Б. (2020). Туризмда мавсумийлик ва уни бошқариш воситалари. *Иқтисодиёт ва инновациялар*, №4, 55–63.
- Lundberg, J. (1995). The Impact of Seasonality on Tourism and Regional Development. *Tourism Economics*, 1(1), 47–66.
- Kozak, M. (2004). *Destination Benchmarking: Concepts, Practices and Operations*. CABI Publishing.
- Johnson, F. (2010). Seasonality in Tourism: The Balancing Act. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(8), 1095–1112.
- Medlik, S. (2003). *Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality*. Routledge.
- Spurr, S. B. (2007). Hotel Management and Seasonal Challenges. *Journal of Hospitality Business*, 21(3), 112–128.
- Khalil, K. (2015). Tourism and Climate Change: Mitigating Seasonality. *Environmental Economics Review*, 10(1), 88–97.
- Халилова, Н. (2021). Ўзбекистонда туризм инфратузилмасини такомиллаштириш йўллари. *Иқтисод ва туризм*, №2, 44–51.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
